

(Политика, 12.09.2009)

НАТО је започео војну вежбу на полигону Мањача крај Бањалуке. Кажу, одличан полигон за вежбе пешадије и тенкова. Знам најмање још пет сличних одличних полигона у земљама НАТО-а где би могле да се одигравају такве вежбе. А изабрана је Мањача. Вероватно је на осталим полигонима гужва, нема места. Али хајде нека буде и Мањача, јер није само у томе „квака 22”. Наиме, на Мањачи је ових дана на шатору војника армије БиХ осванула верска, зелена, исламска застава. А у шатору и око тог шатора су војници сва три народа БиХ. А БиХ је званично секуларна држава. Наравно, ствар је брзо заташкана, у команди НАТО-а у Сарајеву о томе ћуте, у штабу вежбе на Мањачи о томе нико не жели да прича. Ипак, можда ја то гледам параноично, можда је та застава, тај зелени барјак заправо и део вежбе, део сценарија да се види како Срби на Мањачи гледају на ту верску заставу? Па ће онда тимови за „псиоп” (проучавају психу људи) операције НАТО-а да направе студије о „балканским дивљацима који никако да превазиђу историју”.

Скоро истовремено, политичко Сарајево узбудило се због посете председника Србије Бориса Тадића Палама и отварања школе „Србија”. Када је у Сарајеву у октобру 2000. године отворена џамија краља Фахда, уз саудијски културни центар, колико се сећам нико се у политичком Београду није због тога узбудио. А и што би, то је верско питање у другој држави. Истина, те године и тог октобра многи су били заузети другим стварима, па и није било времена дивити се отварању још и неких културних центара у комшилуку. Које је финансирао Саудијска Арабија. А сада оволико узбуђење и протести из Сарајева због школе „Србија” на Палама.

БиХ је национално дубоко подељена земља, подељено друштво, наслеђени конфликт. Док је у Западној Европи Други светски рат изгубио истакнуто место у јавној историјској култури и у створеном идентитету нација, земље бивше Југославије нису учествовале у тој промени. Претварање недавних ратова у садашњост, сећање на заједничку патњу и заједничку борбу у рату преточено је у државну политику памћења, у нешто што треба да служи као покретач државне и идеолошке интеграције у једном систему коме су иначе преостали тек малобројни инструменти стварања идентитета. Званична слика рата спада у неопходни арсенал легитимности, у који не сме да се дира, који не сме да се доводи у питање и за који су везани сви облици изражавања и све активности државне политике обележавања прошлости: готово сви празници, већина споменика, непропорционалан део историјских истраживања и школске наставе историје врте се око ратова из деведесетих година, а белетристика и филм скоро су у потпуности у

служби стварања једне херојске слике тих ратова. При том су у државној политици Сарајева и Загреба према прошлости други, претходни, ратови пали у други план. Јавно се памтио само део историје, а тиме је себе у овом памћењу могао да нађе само део друштва. „Примарно искуство” појединца и „секундарна институционализација памћења” у јавном мишљењу на тај начин су се за делове друштва разилазили и то је познати феномен „пливајућег јаза” између индивидуалног и колективног памћења. У БиХ и у Хрватској ова питања су била и још су лишена слободног дискурса, па је и слика последњег рата постала мерило прерасподеле политичког, па и друштвеног статуса. „Интегришуће мишљење”, односно званично санкционисана слика рата, сву кривицу и одговорност екстернализује на „великосрпство” и тиме растеређује своје друштво својеврсне „обrade прошлости”. Наравно, то није и понуда помирења у региону. У оквиру активирања традиционалистичких слика прошлости, симболика и пракса инсценације – рат поновно добија централно место као форма памћења у формирању идентитета. То је једна стилизација рата у смисаони квалитет, инсистирање на сопственој позицији жртве којој је у то име све дозвољено, па и ратни злочини у циљу одбране сопствене егзистенције као нације.

Државе бивше Југославије морају да се потруде да створе један идентитет који би их ослободио фиксације на искуство рата као језгра сопственог идентитета. Сећање на рат мора да постане „за идентитет неутрална прича”. Но, за овакав преокрет потребна је, пре свега, политичка воља према ратној прошлости. Јер сећање на рат може да произведе како катарзу тако и мисао о освети. Два народа, Срби и Хрвати имају у томе и највећу одговорност. И код једних и код других црква и војска институције су од највећег народног поверења. Склоност ка ауторитарним решењима? Сличност Срба и Хрвата?

За разлику од њих Бошњаци дају предност културним центрима. Из Саудијске Арабије...